

რა უშლის ხელს მიკროსაფინანსების ბაზრის განვითარებას საქართველოში?

საქართველოში საოჯახო მეურნეობების დანაზოგი უმნიშვნელოა, ხოლო მოსახლეობის ფართო ფენები სიღატაკის ზღვარზეა. ქვეყანაში მზარდი უმუშევრობისა (სახელმწიფო სამსახურებიდან დათხოვნილი მუშაკები, სანარმოთა რესტრუქტურის შედეგად გამოთავისუფლებული სამუშაო ძალა, ყრიზისული მოვლენების გამო თვითდასაქმებული ღარიბი ფენების საქმიანი აქტივობის შეზღუდვა და სხვ.) და სიღარიბის პირობებში მნიშვნელოვანია მიკროსაფინანსოთა ფორმირებისა და საქმიანობის ხელშეწყობა.

ამ ადამიანების საქმიანი აქტიურობის განვითარებაში და თვითდასაქმებაში განსაკუთრებული როლი ენიჭება როგორც სახელმწიფო, ასევე არასამთავრობო ორგანიზაციებს და მიკროდაფინანსება სიღარიბესთან ბრძოლისა და უმუშევრობის დონის შემცირების ინსტრუმენტად განიხილება.

„საფინანსო სექტორის გლობალური კონკურენტუნარიანობის შესახებ“ კანონის სათაურის მიუხედავად, იგი ლოკალური პრობლემების სტრატეგიულ გადაწყვეტასაც ემსახურება და სესხების ბაზრის მეშვეობით კლასტერიზაციის განვითარების საშუალებას იძლევა. ამჟამად საქართველოს რეგიონებში მრავალი სახელმწიფო და საერთაშორისო პროგრამა ხორციელდება, რომლებიც ბუნებრივად უნდა აესებდნენ ერთმანეთს. თუმცა, კლასტერული პრინციპით მიდგომის არარსებობის გამო დასაქმების, გადამზადების, იაფი კრედიტის და ტექნიკური დახმარების პროგრამები და სხვა ხორციელდება სპონტანურად და არაკომპლექსურად. შედეგად, გამოუყენებელია დარგობრივი და ტერიტორიული განვითარების არსებული პოტენციალი. საკრედიტო კავშირი განხილული უნდა იყოს, როგორც ადგილობრივი თვითმმართველობის დემოკრატიული განვითარების, ინიციატივის წახალისებისა და მოქალაქეთა საზოგადოებრივი თვითშემოქმედების ფორმა, ასევე მოქნილი სოციალურ-ეკონომიკური სისტემა.

მთელ მსოფლიოში მილიონობით ადამიანი სარგებლობს ათასობით მიკროსაფინანსო ინსტიტუტის მომსახურებით, რომელსაც თითქმის ოცდაათწლიანი ისტორია გააჩნია და

გავრცელებულია როგორც განვითარებულ, ისე განვითარებად ქვეყნებში. ადამიანთა სულ უფრო მზარდ ნაწილს უზრუნველყოფს მოთხოვნილება რისკიან გარემოში ნაცნობებთან ერთად გაერთიანონ დანაზოგები ურთიერთდახმარებისა და ურთიერთდაფინანსებისთვის. მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები უფლებამოსილი არიან განახორციელონ თავიანთი საქმიანობა საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ ნებაყოფლობითი რეგისტრაციის შემდეგ. კომერციული ბანკებისაგან განსხვავებით, რომელთა ძირითადი მიზანი მოგების მიღებაა, მიკროსაფინანსო ინსტიტუტები თავისი სტატუსითა და ხასიათით არაკომერციული ორგანიზაციებია და ისინი სამენარმო საქმიანობას ეწევიან იმდენად, რამდენადაც ეს ემსახურება მათი შექმნისას დასახული მიზნების განხორციელებას.

თანამედროვე ეკონომიკა უკვე დაიყო მდიდრებისა და ღარიბების ეკონომიკებად. ბიზნეს-ელიტა გადწყვეტილებებს ლებულობს დროის ადექვატურად და გლობალურ მასშტაბში. სიღარიბისა და სიმდიდრის პოლარიზაციის პირობებში, **მეორე** — საზოგადოების ყველაზე მრავალრიცხოვანი და ცხოვრებისუნარიანი, მაგრამ დაბალშემოსავლიანი ნაწილი, კვლავაც აგრძელებს მოღვაწეობას ძველ განზომილებებში, მათი

თამარ სომეხიძე
ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი, პროფესორი

ქცევა უფრო პროგნოზირებადია და ადვილად ასახსნელია დღემდე ცნობილი კლასიკური კონცეფციების ფარგლებში. **დროის მოკლევადიან შუალედში ორივე ფენა იბრძვის არსებული რესურსების გადანაწილებისა და ეფექტიანი ალოკაციისთვის.** ამ კონკურენტიაში გავლენიანი ხალხის მხარეს ხშირად დგას საბანკო-საფინანსო კაპიტალი, ქვეყნების პოლიტიკური ელიტა და სახელმწიფო მანქანა ვირტუალური ეკონომიკისთვის დამახასიათებელი მთელი არსენალით, ხოლო დანარჩენებს შეუძლიათ ძირითადად საკუთარი დანაზოგებისა და ძალისხმევით გაერთიანების იმედად იყვნენ. სწორედ ამ უკანასკნელთათვისაა არსებითი საზოგადოებრივი სექტორის ისეთი მნიშვნელოვანი სფეროს განვითარება, როგორცაა: **მიკროსაფინანსო სექტორი.** საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობის პირობებში კი იგი აქციეს კომერციული სფეროს დანამატად და აღარაფრით განსხვავდება სხვა საკრედიტო ინსტიტუტებისგან, პირიქით, ხშირ შემთხვევაში დაბალი შესაძლებლობების გამო უფრო კაბალურ პირობებს თავის კლიენტურას სთავაზობს. **თუნდაც საზოგადოებრივი კონსენსუსისთვის გამოსავალს წარმოადგენს მიკროდაფინანსების შემდგომი კანონიერი „განსაზოგადება“, ბიუროკრა-**

ტული რეგულირების კლანჭებიდან დახსნა და მოსახლეობისთვის იაფი საბანკო მიკროკრედიტების ხელმისაწვდომობის ზრდა.

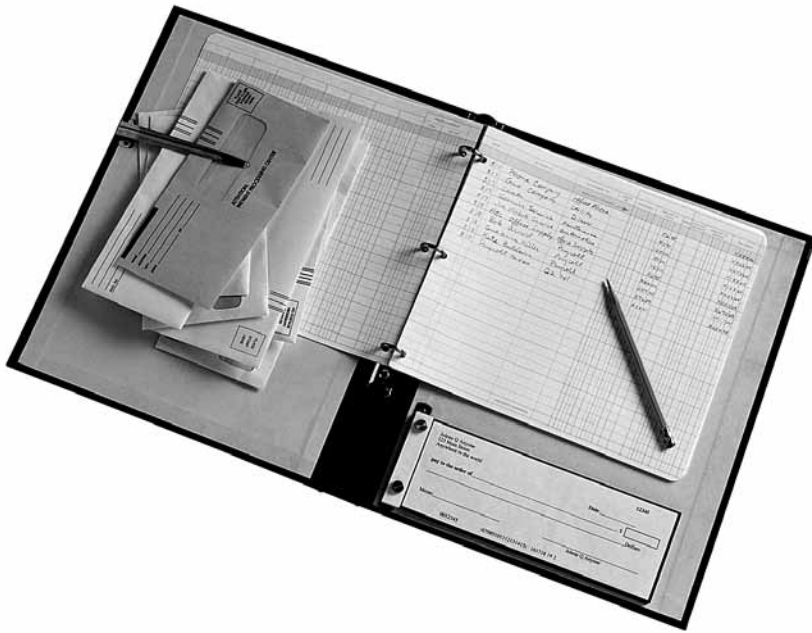
საქართველოში ბიზნეს-სესხების ბაზარი განვითარების მასშტაბით ჯერ-ჯერობით არ არის ეკონომიკის ზრდის მაჩვენებლების შესატყვისი. ამასთან, საბანკო აქტივები უკანასკნელ 3 წელიწადში გაიზარდა 2-ჯერ და მთლიანი შიდა პროდუქტის 42,6% შეადგინა /ეს თანაფარდობა ბევრად ჩამორჩება განვითარებული ქვეყნებისას/. თუმცა კომერციული ბანკების აქტივებში კვლავაც მცირეა საკუთარი კაპიტალის წილი და მაღალია დეპოზიტების დოლარიზაციის დონე. მიუხედავად ფინანსური სექტორის ინსტიტუტების განვითარებისა, მათი რაოდენობა ერთ სულ მოსახლეზე მკვეთრად ჩამორჩება საზღვარგარეთის მონინავე ქვეყნების შესაბამის მაჩვენებლებს (დღეის მდგომარეობით კომერციული ბანკების 124 ერთეულია, სერვის ცენტრები — 416; რეგისტრირებულია 806 ვალუტის გამცვლელი პუნქტი, 15 სადაზღვევო კომპანია, 1 საფონდო ბირჟა და ა. შ.). მიუხედავად იმისა, რომ დიდია მოსახლეობის მოთხოვნა დაბალპროცენტულ კრედიტზე, მათი უმეტესობა საბანკო სექტორს მიმართავს მხოლოდ კომუნალური გადასახადების დასაფარად. რაც შეეხება მიკროდაფინანსებას, მისი სტრუქტურა პოსტსაბჭოთა სივრ-

ცეში არსებულისაგან მკვეთრად არ განსხვავდება. ექსპერტთა შეფასებით, საქართველოს არასაბანკო მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებმა და კომერციული ბანკებმა მოიცვეს პოტენციური კლიენტურის მხოლოდ 1/3, ხოლო დანარჩენი მიკროსამეწარმეო ორგანიზაციები ნაღდი ანგარიშსწორებით ახდენენ ფინანსურ სახსრებზე საკუთარი მოთხოვნილებების სხვადასხვა წყაროებიდან დაკმაყოფილებას. 2005 წლამდე როგორც კრედიტებზე, ასევე დეპოზიტებზე, საპროცენტო განაკვეთი ხასიათდებოდა შემცირების ტენდენციით. 2005 წლიდან კი კვლავ აღინიშნა საპირისპირო პროცესი და უცხოურ ვალუტაში საპროცენტო განაკვეთი დეპოზიტებისთვის 10,1%-ია, ხოლო კრედიტებზე — 16,7%. ცხადია, მენარმეთათვის ადვილი არაა მაღალ პროცენტში აღებული კრედიტის დაფარვა.

მცირე სამენარმეო სუბიექტების ინვესტიციური აქტიურობა ნახალისებას საჭიროებს, მათ შორის მიკროფინანსებისა და მიკროკრედიტების ხელმისაწვდომობის მიმართებითაც. ამ საქმეში განსაკუთრებულია არასაბანკო სექტორის, მათ შორის მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების როლი, რადგან მიკროდაფინანსება მენარმეებს საშუალებას აძლევს გამარტივებული დოკუმენტაციითა და პროცედურით მიიღონ სათანადო სახსრები, თანაც ყოველივე ეს ხორციელდება ძალი-

ან მოკლე დროში და ხელმისაწვდომი რეჟიმით; იგი არ საჭიროებს გარანტიების ძვირ მეთოდებს და გირავნობის მძიმე პირობებს (უზრუნველყოფისთვის გამოიყენება ჯგუფური გარანტიები, თავდებობის სხვადასხვა ფორმები და ა. შ.). მხარდაჭერას საჭიროებს საკრედიტო კავშირების შექმნაც, რომელიც ყველა სხვა სიკეთესთან ერთად, იურიდიული და ფიზიკური პირების ფინანსური ურთიერთდახმარების საშუალებაა. მცირე ბიზნესის ისეთი ფუნდამენტური პრობლემა, როგორიცაა: წარმოების მაღალტექნოლოგიური ძირითადი საშუალებებით სარგებლობა, უკანასკნელ პერიოდში წარმატებით იჭრება ლიზინგური ურთიერთობების განვითარებით, მცირე ბიზნესის ორგანიზაციისას ასევე ფართოდ გამოიყენება ფრანშიზის უპირატესობები. სამწუხაროდ, ჯერ-ჯერობით მცირეა ვენჩურული ინვესტირების შემთხვევები. თუმცა, აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ თუ საბანკო დანესებულებები და ლიზინგური კომპანიები ადვილად მიდიან მსხვილ და საშუალო სანარმოებთან თანამშრომლობაზე, მცირე და მიკროსანარმოების დაფინანსების ძირითად წყაროდ დღემდე არასაბანკო საფინანსო დანესებულებები, სახელმწიფო მხარდაჭერი პროგრამები და საკრედიტო კავშირები რჩება. ამის დასაძლევად აუცილებელია მცირე ბიზნესის დაფინანსებაში საფინანსო-საკრედიტო რისკების გარანტიების მყარი მექანიზმების დანერგვა. ასევე მნიშვნელოვანია მცირე ბიზნესისთვის განსაზღვრული კრედიტების შემდგომი გაიაფებისთვის ეროვნული ბანკის მიერ სათანადო პოლიტიკის გატარება, რისთვისაც საჭიროა საბანკო პროდუქტების ღირებულების შემცირების რეზერვების სრულად ამოქმედება. საშუალო და მცირე მენარმეობის განვითარება წარმოუდგენელია ამ სუბიექტებისთვის გამიზნულ პროექტებში მონაწილე ინვესტორთა ხელშეწყობის გარეშე. დღემდე ნათლად არაა გამოკვეთილი სახელმწიფო ფინანსების როლი მიკროსაფინანსო სექტორის მხარდაჭერაში. ამასთან, არასაბანკო მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები მჭიდროდ ურთიერთთანამშრომლობენ საბანკო სექტორთან.

საბანკო მიკროკრედიტები ხასიათდება შედარებით მცირე თანხით

(1000-დან 15 000 აშშ დოლარამდე), უფრო მცირე ვადებით (საბრუნავი საშუალებების შესავსებად — 3-12 თვე, ხოლო ძირითადი საშუალებებისა და რემონტისთვის — 6-24 თვე), დაფარვის უფრო მოქნილი გრაფიკით (ყოველკვირეულად, თვეში ორჯერ, თვეში ერთხელ). მართალია, საპროცენტო განაკვეთები მნიშვნელოვანია, მაგრამ გამარტივებულია სესხის უზრუნველყოფა — გამოიყენება როგორც პირადი საკუთრება, ასევე საწარმოო და პერსონალური აქტივები, მისაღებად ითვლება მესამე მხარის თავდებობის რეჟიმიც, ამასთან, მინიმალური მოთხოვნაა კრედიტის თანხის 100%-ით უზრუნველყოფა. გამოიყენება მიკროსაკრედიტო ხაზის მექანიზმებიც (მაქსიმალური ვადით 36 თვე), რაც უზრუნველყოფს კლიენტისა და ბანკის გრძელვადიან ურთიერთობას და ამცირებს ხელახალ რეგისტრაციასთან დაკავშირებულ ხარჯებს. იმის გათვალისწინებით, რომ იგი ძირითადად მცირე ბიზნესისთვისაა განკუთვნილი, რომელიც, მართალია, მოქნილია, მაგრამ აკლია სტაბილურობა, კრედიტები გაიცემა მხოლოდ განსაზღვრულ ფენებზე და საქმიანობის სფეროებზე, კერძოდ, შეუსაბამოდ ითვლება მსესხებელი, რომელსაც აქვს საქმიანობის თვეზე ნაკლები გამოცდილება; არ გააჩნია საქმიანობის ფიქსირებული და მუდმივი საცხოვრებელი ადგილი; ასევე, თუ მისი საქმიანობის სფეროა სოფლის მეურნეობა (გარდა გადამამუშავებელი წარმოებისა), თამბაქოსა და სპირტიანი სასმელების წარმოება, აზარტული თამაშების ბიზნესი, საქმიანობა,

რომელიც გარემოზე უარყოფით გავლენას ახდენს და ა.შ.

როგორც ვხედავთ, საბანკო მიკროკრედიტი მცირე სანარმოებისთვის საკმაოდ ძვირი სიამოვნებაა. ამასთან, ერთის მხრივ, ვლინდება საბანკო სისტემისა და სახელმწიფო ფინანსებისადმი მოსახლეობის ნდობის დეფიციტი, ხოლო მეორეს მხრივ შეინიშნება ბანკების ნდობის კრიზისი მსესხებლებისადმი. ამ პირობებში მენარმეთათვის უდიდესი მნიშვნელობის მატარებელია მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებიდან მიღებული მიკროსესხები, რომლებიც მიკროსაფინანსო მომსახურებას სთავაზობენ მცირე მენარმეობით დაკავებულ პირებს ჯგუფური და ინდივიდუალური სესხების სახით. პირველ შემთხვევაში სასესხო პროდუქტი გაიცემა ჯგუფური გარანტიის საფუძველზე და მისი აღება შეუძლია მცირე მენარმეობით დაკავებულ საქართველოს ყველა მოქალაქეს. **ჯგუფური სესხი გაიცემა გირაოს გარეშე და დაბრუნების გარანტიას წარმოადგენს სოლიდარული პასუხისმგებლობა.** თუმცა, დასარგებლებელია საპროცენტო განაკვეთის საკითხი და უფრო ზუსტად უნდა განისაზღვროს რისკების კონცენტრაციისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ზღვრები, ამასთან არ უნდა შეიზღუდოს ოპერაციული პოლიტიკის მოქნილობა.

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ კანონი მიღებულ იქნა მხოლოდ 2006 წლის ივლისში და მანამდე მიკროდაფინანსება რეგულირდებოდა სამენარმეო კანონმდებლობით, სამოქალაქო კოდექსითა და კანონით არასაბანკო სადებოზიტო დაწესებულებების – საკრედიტო კავშირების შესახებ. მიკროსაფინანსო სექტორი ფუნქციონირებდა არასამთავრობო (არაკომერციული) ორგანიზაციების, ფონდებისა და კავშირების სახით. ახალი კანონმდებლობით, **მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია შეზღუდული პასუხისმგებლობის ან სააქციო საზოგადოების ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით დაფუძნებული იურიდიული პირია, რომელიც რეგისტრირებულია საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ და საქმიანობს მისივე ზედამხედველობით /მომავალში ეს ფუნქცია გადაეცემა ეროვნულ ბანკთან არსებულ საფინანსო ზედამხედველობის სააგენ-**

ტოს/. კანონში განსაზღვრულია, რომ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის შესაქმნელად სანესდებო კაპიტალში ფულადი შესატანი არ უნდა იყოს 250 000 ლარზე ნაკლები, ხოლო ამ ორგანიზაციების მიერ გაცემული მიკროკრედიტის მაქსიმალური ჯამური ოდენობა ერთ მსესხებელზე არ უნდა აღემატებოდეს 50 000 ლარს. მიკროკრედიტი განმარტებულია, როგორც მიკროსაფინანსო ორგანიზაციის მიერ საკრედიტო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვადიანობის, დაბრუნებადობის, ფასიანობის და მიზნობრიობის პირობების შესაბამისად მსესხებელზე ან მსესხებელთა ჯგუფზე გაცემული ფულადი თანხა. მიკროსაფინანსო ორგანიზაციას ეკრძალება დებოზიტების მიღება როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირებისგან. მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია უფლებამოსილია განახორციელოს მხოლოდ შემდეგი საქმიანობა: **იურიდიული და ფიზიკური პირებისთვის მიკროსესხების, მათ შორის სამომხმარებლო, სალომზარდო, იპოთეკური, არაუზრუნველყოფილი, ჯგუფური და სხვა სესხების (კრედიტების) გაცემა; ინვესტირება სახელმწიფო და საჯარო ფასიან ქალაქებში; ფულადი გზავნილების განხორციელება; სადაზღვევო აგენტის ფუნქციის შესრულება; მიკროდაკრედიტებასთან დაკავშირებული კონსალტინგის გაწევა; სესხების მიღება რეზიდენტი და არარეზიდენტი ფიზიკური და იურიდიული პირებისგან; იურიდიული პირების სანესდებო კაპიტალის წილების ფლობა (მათი ჯამური ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს ორგანიზაციის სანესდებო კაპიტალის 15%-ს); საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული სხვა ფინანსური მომსახურებები და ოპერაციები (მიკროლიზინგი, ფაქტორინგი, ვალუტის გადაცვლა, თამასუქების გამოშვება-რეალიზაცია და მათთან დაკავშირებული სხვა ოპერაციები).**

საკანონმდებლო რეგულირების სფეროში მოექცა სესხის გაცემის პირობები და მსესხებლისა და გამსესხებლის უფლება-მოვალეობები. მიკროსესხის გაცემა დასტურდება წერილობითი საკრედიტო ხელშეკრულებით, ხოლო მიკროსესხის გაცემის წესებსა და პირობებს ადგენს მიკროსაფინანსო ორგანიზაცია, აქვე

დგინდება საპროცენტო განაკვეთის ოდენობა, მომსახურების გადასახდელი და სხვ. **სესხი შეიძლება იყოს ჯგუფური ან ინდივიდუალური, უზრუნველყოფილი ან საბლანკო. მიკროსაფინანსო ორგანიზაციას შეუძლია სესხის მიზნობრიობაზე მონიტორინგის წარმოება და იგი ვალდებულია დაიცვას კონფიდენციალობა სესხთან დაკავშირებულ საკითხებზე.**

შეიძლება ითქვას, რომ „ვარდების რევოლუციის“ შემდეგ საქართველოში დამყარდა ფისკალური წესრიგი, ხოლო უცხოური კაპიტალის მონაწილეობით განხორციელებულმა მსხვილმასშტაბიანმა პრივატიზაციამ და პირდაპირი ინვესტიციების დიდმა ნაკადებმა უცხოური ვალუტის ჭარბი მიწოდება განაპირობეს, რამაც განსაზღვრა შიდა სავალუტო ბაზრის კონიუნქტურა, **კერძოდ, ქვეყნის შიგნით ამ ოპერაციების განსახორციელებლად უცხოელებს უხდებოდა უმთავრესად აშშ დოლარის კონვერსია ეროვნულ ვალუტაში.** გამოიკვეთა ეროვნული ვალუტის — ლარის გამყარების გრძელვადიანი ტენდენცია, თუმცა, ლარის კურსის გამყარების ბუნებრივ-ხელოვნურმა მეთოდებმა გავლენა იქონია ქვეყნის ეკონომიკის საექსპორტო შესაძლებლობათა რეალიზაციაზე. როგორც საქართველოში განხორციელებული ინვესტიციების ანალიზი მოწმობს, შემოსული საინვესტიციო ნაკადები ძირითადად ფრაგმენტული და ამდენად, ნაკლებად სტაბილური იყო. წინა წლებში, მათი უდიდესი ნაწილი საერთაშორისო ნავთობსადენისა და გაზსადენის მშენებლობას უკავშირ-

დებოდა. მას შემდეგ, ინვესტიციების დარგობრივ სტრუქტურაში უფრო მომსახურების სფერო ჭარბობს, ხოლო პრივატიზების შედეგად მიღებული საინვესტიციო ნაკადები თავისი ბუნებით ერთფერადაა, თუ მათ არ მოჰყვება შემდგომი კაპიტალდაბანდება. ქვეყანამ ჯერჯერობით ვერ შეძლო ახალ, მაღალტექნოლოგიურ დარგებში კაპიტალის მოზიდვა. მართალია, უძრავ ქონებასა და ინფრასტრუქტურის ობიექტებში განხორციელებული კაპიტალდაბანდება აუმჯობესებს საერთო მდგომარეობას, მაგრამ, შედარებით ნაკლები ეფექტიანობის მომტანია წარმოებისა და განსაკუთრებით ექსპორტის ზრდის თვალსაზრისით. **პერსპექტივაში უნდა ნახალისდეს კაპიტალდაბანდება ისეთ წარმოებაში, რომელიც ხელს შეუწყობს ქართული საექსპორტო პოტენციალის ზრდას.**

ინფლაციური რისკები ზემოქმედებას ახდენს სესხების ბაზრის ფორმირებაზე და სტრუქტურაზე. **რამდენადაც ინფლაცია ნეგატიურ გავლენას ახდენს ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობაზე, ხელისუფლების მოვალეობაა წინ აღუდგეს ინფლაციურ პროცესებს, შეიმუშაოს ანტიინფლაციური პროგრამა და მისი პრაქტიკული რეალიზაციით განამტკიცოს ქვეყნის საფინანსო-ეკონომიკური სტაბილურობა.** განასხვავებენ ორგვარ მიდგომას: **პირველი** გულისხმობს ადაპტაციური პოლიტიკის გატარებას, რომლის დროსაც ადგილი აქვს ეკონომიკური საქმიანობის ინფლაციურ პროცესებთან შეთანწყობა-შეთავსებას, ხოლო **მეორე** ანტიინფლაციური პოლიტიკის გატარებით

— ინფლაციის მინიმუმამდე დაყვანას. ინფლაციასთან ბრძოლის ადაპტაციური პოლიტიკა მაღალი რისკის შემცველია და მისი გამოყენება მხოლოდ დროებითი ღონისძიებაა. ცხადია, იგი გრძელვადიან პერიოდში სასურველ შედეგს არ იძლევა, რის გამოც საერთაშორისო ფინანსური ორგანიზაციების რეკომენდაციით, საქართველოსთვის უფრო პრიორიტეტულად მიჩნეულია ანტიინფლაციური ღონისძიებების გატარება.

ამ ფონზე, გახშირდა საუბარი ეროვნული ბანკის როლის ცვლილებაზე და მთელი რიგი ფუნქციების ახალი ინსტიტუციებისთვის /მაგ. საფინანსო ზედამხედველობის სააგენტოზე, რომელიც იქმნება ეროვნულ ბანკთან და ჰყავს თავისი საბჭო; ეროვნული ბანკის მონეტარული პოლიტიკის კომიტეტი, რომელსაც მიენიჭება საბჭოს კომპეტენციათა ნაწილი და ა.შ./ გადაცემაზე, რომელთა სამართლებრივი სტატუსი მოქმედი კანონმდებლობის პირობებში, რბილად რომ ვთქვათ, დასაზუსტებელია. თავიდან მსჯელობდნენ ე. წ. „სავალუტო საბჭოთი“ (Cuurrency Board) ეროვნული ბანკის ჩანაცვლებაზე. ამ მექანიზმის შემოღება ასე თუ ისე მიზანშეწონილია ინფლაციის მაღალი დონის დროს და როგორც საერთაშორისო პრაქტიკამ დაადასტურა, მე-20 საუკუნის მიწურულს ლათინურ ამერიკაში განვითარებული ჰიპერინფლაცია სწორედ ამ მექანიზმით მოთოკეს, ხოლო ბალტიისპირეთის ქვეყნებში შეამცირეს მინიმუმამდე. მისი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ეროვნული ვალუტა ფიქსირებული კურსით ებმის რომელიმე მყარ უცხოურ ვალუტას

/ვალუტათა კალათას/, ხოლო მისი გაცვლა აღნიშნულ ვალუტაზე ხორციელდება ყოველგვარი შეზღუდვის გარეშე. ეს მოითხოვს, რომ ქვეყანას გააჩნდეს დიდი რაოდენობით ფინანსური რეზერვები უცხოურ ვალუტაში და არადეფიციტური ბიუჯეტი. ამდენად, გასაგებია მთავრობის მიერ გაცხადებული ეროვნული ბანკის რეფორმა, თუმცა, რამდენად გაამართლებს იგი ახალი რეალიების პირობებში, ძნელად პროგნოზირებადია. ცხადია, ყოველივე ზემოაღნიშნული ზეგავლენას იქონიებს მიკროსაფინანსო სექტორის განვითარებაზე.

საქართველოში მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები 1997 წლიდან დაფუძნდა, ხოლო პირველი საკრედიტო კავშირი 2002 წელს შეიქმნა.

„მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ“ კანონის ამოქმედებიდან დღემდე საქართველოს ეროვნულ ბანკში რეგისტრაცია გაიარა ცხრა მიკროსაფინანსო ორგანიზაციამ. გარდა საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ რეგისტრირებული მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებისა, საქართველოში უკვე 10 წელია ფუნქციონირებენ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები, რომელთაც თავის დროზე რეგისტრაცია გაიარეს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროში და ჩამოყალიბდნენ, როგორც არაკომერციული ფონდები. ისინი „მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილებების შეტანის თაობაზე 2007 წლის 11 ივლისს მიღებული საქართველოს კანონის მოთხოვნის შესაბამისად, 2007 წლის ბოლომდე უნდა ჩამოყალიბებულიყვნენ შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოების ან სააქციო საზოგადოების ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით, რაც მიმდინარეობს ამჟამად. 2007 წლის დასაწყისისთვის კი მიკროსაფინანსო საქმიანობას ოფიციალურად ახორციელებდა 13-მდე ორგანიზაცია, რომელთა დიდი ნაწილი დაფუძნებულია უცხოური დონორი ორგანიზაციების ფინანსური მხარდაჭერით. მათი სასესხო პორტფელი დაახლოებით 51 მლნ. ლარია და 43 ათასი, ძირითადად თვითდასაქმებული, მსესხებელი მიღებული მიკროსესხებით ავითარებს ბიზნესს. მხოლოდ არარეგისტრირებული მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიერ („კონსტანტა“, „ფინკა საქართველო“, „პრედო“, „პრისტალი“, „მცირე ბიზ-

ნესის განვითარების ფონდი“ და სხვ.) გასულ წელს გაიწა 100 მლნ. ლარამდე მიკროსესხი 55 000 მსესხებელზე.

საქართველოს ეროვნულ ბანკში რეგისტრირებული მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიერ გაცემულია 22,2 მლნ. ლარის მოცულობის სესხი, რაც მათი მთლიანი აქტივების 67%-ია. რეგისტრირებული მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების საკრედიტო პორტფელი უმთავრესად სამომხმარებლო სესხებისგან შედგება (პორტფელის 53%), თუმცა, თანდათან იზრდება მცირე ბიზნესისთვის გაცემული მიკროსესხების ოდენობაც. სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, მიკროკრედიტების ძირითადი არეალია ვაჭრობისა და მომსახურების სექტორების დაფინანსება. შედარებით გაიზარდა სოფლის მეურნეობის დაფინანსებისთვის გამოყოფილი სახსრების წილი. მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების კლიენტთა უდიდესი ნაწილი ინდივიდუალური პირები არიან (იურიდიულ პირებზე მოდის მათ მიერ გაცემული სესხების მხოლოდ 6%).

მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მარეგულირებელი ნორმების დაწესებით, აქტუალობა არ დაუკარგავს არასაბანკო სადეპოზიტო დაწესებულებების — საკრედიტო კავშირების შესახებ 2002 წლიდან მოქმედ კანონმდებლობას. საკრედიტო კავშირები ფუნქციონირებენ როგორც კოოპერატივის ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმით რეგისტრირებული საწარმოები, რომლებიც მხოლოდ თავისი წევრებისგან (ფიზიკური პირებისაგან) იღებენ ანაბრებს, აძლევენ მათ სესხს, ახორციელებენ ნებადართულ საბანკო საქმიანობას და მათი უმთავრესი მიზანი არაა მოგების მიღება.

საკრედიტო კავშირების განვითარება სასოფლო-სამეურნეო წარმოების ფინანსური უზრუნველყოფის ერთ-ერთი პროგრესული ფორმაა. საკრედიტო კავშირები, როგორც მეურნე სუბიექტები, თავისი საქმიანობით ხელს უწყობენ სოფლად და, საერთოდ, რეგიონულ დონეზე ფინანსების გადაწვლილებასა და ფულის მიმოქცევას. ასევე საფუძველს უყრიან თანამედროვე საკრედიტო ურთიერთობების ჩამოყალიბებას რეგიონებში, რაც, თავის მხრივ, მცირე ბიზნესის განვითარებას, სოფლად მცირე საწარმოების ფუნქციონირებას და, შესაბამისად, ადგილობ-

რივი მოსახლეობის დასაქმებას უზრუნველყოფს. **ჭარბი ლიკვიდობის შემთხვევაში საკრედიტო კავშირი უფლებამოსილია განახორციელოს ინვესტიცია სახელმწიფო ფასიან ქალაქებში, კომერციულ ბანკში მოკლევადიანი დეპოზიტების სახით და სხვა საკრედიტო კავშირებზე მოკლევადიანი სესხების გაცემით.**

საქართველოში საკრედიტო კავშირები ჩამოყალიბდა მაშინ, როცა გლეხების უმეტესობას არ გააჩნდა სათანადო ფინანსურ-მატერიალური და ტექნიკური რესურსები საქმიანობის დასაწყებად, ხოლო საბანკო სესხები მათთვის ხელმიუწვდომელი იყო.

საქართველოში საკრედიტო კავშირების რაოდენობა 2007 წლის 1 ოქტომბრის მდგომარეობით 23 ერთეულით განისაზღვრა /წლის ბოლოსთვის დაემატა კიდევ ერთი კავშირი/. დღეისთვის საკრედიტო კავშირების მოქმედების არეალი საქართველოს თითქმის მთელ ტერიტორიას მოიცავს /განსაკუთრებით აღსანიშნავია მათი აქტიურობა აჭარასა და გურიაში/. მათი კონსოლიდებული მთლიანი აქტივები 1 539 551 ლარს შეადგენს, საიდანაც 67% წმინდა საკრედიტო დაბანდებაზე მოდის.

კანონმა **„საკრედიტო კავშირების შესახებ“** ჩამოაყალიბა მათი რეგისტრაციის, ლიცენზირების, ფინანსური პარამეტრების, მართვის ორგანიზაციული სტრუქტურის და საქმიანობის წესის ძირითადი ნორმები. საკანონმდებლო ცვლილებებით იგეგმება აღნიშნულზე ზედამხედველობა დაევალოს საფინანსო ზედამხედველობის სააგენტოს, რომელიც საკრედიტო კავშირებს პერიოდულად განუსაზღვრავს სანესდებო კაპიტალის მინიმალურ ოდენობას ფულადი სახით. ბოლო პერიოდში საკრედიტო კავშირების რიცხვის შემცირება გამოწვეულია არა მხოლოდ იმით, რომ მათი უმეტესობა ვერ პასუხობდა კანონმდებლობის მოთხოვნებს, არამედ იმითაც, რომ საკრედიტო კავშირს მოეთხოვება გირაოში ჩასადები ქონება და მათზე გაცემული სესხების პროცენტულ საკმაოდ მაღალია.

მცირეა სოფლის მეურნეობის სფეროსთვის მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებიდან გაცემული სახსრები, ხოლო საბანკო კრედიტების მოკლევადიანობა და მაღალი საპროცენტო განაკვეთები შეუსაბამოა აგრარული სექტორის კვლავწარ-

მოების თავისებურებებთან. მართალია, სამთავრობო პოლიტიკის ფარგლებში ხორციელდება იაფი კრედიტების პროგრამა საბანკო სექტორის მეშვეობით და უკვე გამოიყო 40 მლნ. ლარამდე ხუთი საწარმოს მხარდასაჭერად, თუმცა, ექსპერტთა შეფასებით მოთხოვნა ათჯერ აღემატებოდა გამოყოფილ სახსრებს და 9%-იანი განაკვეთიც არაა აგრარულ სექტორში მოქმედ მენარმეთათვის მცირე ტვირთი. ამასთან, საბანკო ინსტიტუციისთვის, რომელთა მეშვეობითაც ხორციელდება ეს პროგრამა, სადღეისოდ არსებული საპროცენტო განაკვეთების გათვალისწინებით, აღნიშნული ღონისძიება არამიმზიდველია, ხოლო უპროცენტო სესხი მიკროსაფინანსო სექტორის გადარჩენის ერთ-ერთი შესაძლებლობაა. თუკი თავისუფალი ინდუსტრიული ზონებისა და ფინანსური ცენტრის ჩამოყალიბებისთვის სა-

ხელმწიფო თავის არსენალში იყენებს კლასტერიზაციის მექანიზმებს, აგრარული ტერიტორიული ერთეულებისთვის ამგვარი კომპლექსური მიდგომა დღემდე არ შეინიშნება. ამის გარეშე კი, სოფლის მეურნეობის ხელშემწყობი ყოველგვარი ინიციატივის (მაგ., მანქანა-ტრაქტორთა პარკების ჩამოყალიბება და სხვ.) გრძელვადიანი პერსპექტივა შეზღუდულია. ინოვაციების სიმცირე, გამოყენებული მოძველებული ტექნოლოგიები, მაღალი დანახარჯები, გაუმართავი ლოჯისტიკის სისტემა, დასაქმებულთა დაბალი შემოსავლები, ფერმერთა დაბალი პროფესიონალიზმი, საჭირო საექსპერტო-კონსალტინგური მომსახურების ხელმიუწვდომლობა და ამ სფეროში მოქმედ საწარმოთა კონკურენტუნარიანობის შემზღუდველი სხვა პირობები, კიდევ უფრო განამტკიცებს მოსაზრებას კლასტერული პრინციპით საქართველოს რეგიონების განვითარების აუცილებლობაზე.

იგი ხელს შეუწყობს ამ რეგიონებში სოციალურ-დემოგრაფიული სიტუაციის გაჯანსაღებასაც.

საჭიროა მენარმეობის მხარდამჭერი მიკროსაკრედიტო ორგანიზაციების ხელშემწყობა და სახელმწიფო მხარდაჭერა, ასევე დონორ ორგანიზაციებთან და საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებთან მუშაობის გააქტიურება და საქმიანობის ამ ფორმების განვითარების კოორდინაციის გაძლიერება. მიკროდაფინანსება ხელს უწყობს ჩრდილოვანი ეკონომიკიდან მენარმეთა ლეგალურ ბიზნესში გადაყვანას, ქვეყნის საგადასახადო შემოსავლების მატებას და მიკროკრედიტით მოსარგებლე მცირე მენარმეებისთვის საბანკო კრედიტისკენ შემდგომ მოძრაობას. საბანკო კრედიტის პროცენტის სუბსიდირებისა და საკრედიტო გარანტიების პროგრამების დანერგვა კიდევ უფრო დააჩქარებს პოზიტიურ შედეგებსაც.

RESUME

PROBLEMS OF MICRO LOAN MARKET DEVELOPMENT

Professor Temur Khomeriki

Household savings are insignificant in Georgia, vast majority of the population live in poverty. Supporting the formation of micro-enterprises while spread unemployment and poverty in the country carries utmost importance (there are lots of people losing their jobs, working force dismissed as a result of enterprise restructuring, limiting the activities of self-employed population living in poverty etc.). State as well as non-governmental organizations play an important role in developing these people's business activities. Micro financing is viewed as a tool while fighting against poverty and unemployment.

In spite of the title – law on 'financial sector global competitiveness' it serves the strategic solving of local challenges as well and enables to develop loan market clusterization. Numbers of state and international programs are implemented in regions of Georgia nowadays; they should naturally fill each other. Although due to absence of cluster principle the programs of employment, training cheap credit, technical assistance are carried out spontaneously. As a result, existing field and territorial development potential is not used. Credit units should be viewed as a form of local self government's democratic development, encouraging initiative, citizens' social activity as well as a flexible social and economic system.

Author based on factual materials states, that the social function of micro financing go beyond its economical intent: micro financing enable entrepreneurs to receive su-

itable means by way of simplified documentation and procedures, herewith in a very short term and available regime; there is not necessity of expensive methods of guarantees and heavy terms of mortgage agreements. Creation of credit unions also needs support as it is ability of mutual aid for juridical and physical persons, nothing to say about its other positive sides.

As said by author it is necessary to maintain entrepreneurship supported micro-creditor organizations and state support, also making more active collaboration with donor organizations and international financial institutions and coordination strengthening on this form of activity development. To increase the effectiveness of performance of credit unions it is necessary: to restructure the credit unions with financial problems and guarantee them state support on supplying with long-term low-percentage credits; to create the special insurance system for credit unions' assets and loan services; to provide with appropriate information and fulfill educational and consulting work for the reason to improve the level of competence of credit unions' members and look through modern experience on financial, accounting, tax, new technologies and other matters and etc.

In condition of globalization and due to territorial-administrative arrangement, by author consideration, it is very effective for Georgia to develop local economy according to cluster principle.

